

Vides creuades de dos republicans

Les últimes cartes que Azaña va escriure al periodista i polític d'Alacant Carlos Esplá pal·lesen l'afinitat, el respecte i la confiança entre dos homes que, tot i partir d'opcions polítiques distintes, van confluïr en un mateix projecte: La República.

Pedro L. Angosto, Julia Puig, eds.

UNA LEALTAD ENTRE RUINAS

Epistolario Azaña-Esplá, 1939-1940

PUV

UNA LEALTAD ENTRE RUINAS.
EPISTOLARIO AZAÑA-ESPLÁ, 1939-1940.

PEDRO LUIS ANGOSTO, JULIA PUIG, EDS.

169 PÀGS.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA, VALÈNCIA 2003

El present epistolari treu a la llum una vintena de cartes fins ara inèdites, testimoni de la relació personal de confiança i d'amistat que van mantenir Manuel Azaña (Alcalá de Henares, 1880 - Montauban, 1940) i Carlos Esplá (Alacant, 1895, -Mèxic DF, 1971) des que es van conèixer, en 1930, fins al gran èxode republicà, en 1939. Transcrites i anotades per Julia Puig, i precedides de l'assaig de P.L. Angosto -autor també d'una biografia política sobre Esplá- aquestes missives donen a entendre com Azaña i Esplá van trobar en la paraula i en l'acció un punt en comú, fins a confluïr en un mateix projecte polític a partir de "camins divergents que se crucen en un punt", com ha escrit Angosto.

Tal com ens ho recorda Angosto en la introducció a les cartes, Azaña arriba a la política a partir d'unes idees monàrquiques liberals que evolucionen després

cap al republicanisme i Esplá, en canvi, s'hi introdueix des de ben jove, educat com havia estat en ambients republicans. Tot i així, res els va impedir treballar en una mateixa línia i, fins i tot, complementar-se políticament i humana. Com a estadista, Azaña era capaç de condensar un projecte polític titànic en un discurs. Esplá -home de decisions fermes i urgents, sempre fidel a la seua "vocación de servicio público"- va simbolitzar en tot moment un pont de paraules entre interlocutors diferents.

Arrabassada la causa republicana per "la insurrección contra la inteligencia" -que diria Azaña- i soterrat el projecte d'escola i llibertat, en el qual creien Azaña i Esplá, els republicans en l'exili van lluitar per explicar i mostrar al món aquell somni polític i social. Aquesta esperança per fer-se entendre i la urgència d'ajudar els refugiats que havien quedat en situació de penúria -alguns privats fins i tot de llibertat als camps de concentració- és una de les raons que ajuda Azaña a mantenir-se actiu enmig de la soledat i a continuar en contacte amb Esplá, el seu "confident i enllaç amb l'exterior", com apunta Julia Puig.

Aquestes cartes d'Azaña són, segons Angosto, "les últimes en eixir a la llum. És per això -comenta- que tenen un gran valor històric afegit i perquè aporten el

testimoni d'una relació i d'un compromís per un projecte polític compartit". "En ellas -diu l'historiador- se manifiestan los sentimientos de Azaña, a pesar de ser un hombre que raramente los mostraba, y lo hace a través de unos textos precisos y exactos, llenos de humanidad y escritos con aquella prosa excelente que el nunca descuidaba, ni en sus diarios, ni en las cartas que escribía a los amigos más íntimos".

En definitiva, aquestes missives -escrites des de la sinceritat i des de la distància- desvelen les preocupacions i les pors d'Azaña en un moment dolorós i fràgil en què l'expresident de la República decideix quedar-se al marge de certes disputes, com s'enten a partir de les paraules dirigides a Esplá entre juliol i agost del 39: "Lo único que he adquirido con la derrota, es el uso público de mi antigua libertad de juicio".

Lourdes Toledo